

Maart 2016

Psychosociale Ondersteuning Vluchtelingen- kinderen

Handreiking voor leerkrachten

Het afgelopen jaar is het aantal vluchtelingen uit Syrië, Eritrea, Somalië, Irak, Afghanistan en andere landen, dat asiel aanvraagt in Nederland fors toegenomen. Velen van hen komen uit oorlogssituaties en hebben een reis van ontberingen doorstaan. In veel gevallen zullen mensen die asiel aanvragen in Nederland een periode van onzekerheid doormaken. Leerkrachten die één of meerdere vluchtelingenkinderen in hun klas hebben, worden met deze handreiking geïnformeerd over veerkracht en mogelijkheden om dit te versterken, een tijdige signalering van psychische klachten en, indien van toepassing, de stappen voor doorverwijzing bij vermoedens van PTSS.

Circa één op de drie vluchtelingen is minderjarig. Er bevinden zich meer dan 3.500 alleenstaande minderjarige asielzoekers in Nederland. Vaak hebben de kinderen in het land van herkomst en tijdens de vlucht, dingen gezien en meegemaakt, die niet voor jonge ogen bedoeld zijn. Deze ingrijpende ervaringen kunnen het gedrag en de ontwikkeling van kinderen beïnvloeden. Leerkrachten die met vluchtelingenkinderen werken kunnen vragen hebben over hoe om te gaan met een kind of jongere met oorlogservaringen.

Voor wie?

Deze handreiking is bedoeld voor leerkrachten die met vluchtelingenkinderen werken of met ze in contact staan.

Hoe kunnen leerkrachten kinderen helpen?

Vluchtelingenkinderen afkomstig uit oorlogsgebieden hebben vaak ingrijpende gebeurtenissen meegemaakt. In veel gevallen hebben zij huis en haard, familie en vrienden, werk of school moeten achterlaten. Deze ervaringen kunnen ernstige invloed hebben op hun gezondheid. Ook de psychische klachten van hun ouders kunnen kinderen nadelig beïnvloeden.

Tegelijkertijd zijn vluchtelingenkinderen veerkrachtig en willen zij graag een nieuw leven beginnen. Voor de meeste kinderen staat de wens om (weer) naar school te gaan op de eerste plaats. Naar school gaan helpt de kinderen met het opstarten van hun nieuwe leven. Leerkrachten kunnen helpen dit proces soepel te laten verlopen. Zij kunnen een vertrouwd klimaat voor de kinderen creëren, waarbij ze proberen de kinderen emotioneel te ondersteunen. Verder is het van belang dat ze de ouders betrekken bij de prestaties en ontwikkelingen van het kind. Ook is het goed relaties te stimuleren tussen de vluchtelingenkinderen en andere kinderen uit de klas.

Nienoord 5
1112 XE Diemen
020 - 840 76 40

info@arq.org
www.arq.org

Hieronder vindt u tips die u kunnen helpen bij het ondersteunen van kinderen op bovengenoemde thema's.

Vertrouwd klimaat creëren

- Probeer betrouwbaar, voorspelbaar en duidelijk te zijn.
- Hanteer gestructureerde werkvormen waardoor leerlingen zich beter kunnen concentreren in de klas.
- Zorg voor een goed georganiseerde klas.
- Leg regels goed uit. Regels zijn er om te beschermen, niet om te straffen.
- Faciliteer positieve ervaringen.

Emotioneel ondersteunen

- Geef kinderen en tieners de ruimte om zichzelf een plaats te geven en te wennen, en om eventueel te praten over wat hun dwars zit.
- Geef tieners de ruimte hun ervaringen te delen met leeftijdgenoten.
- Luister en laat merken dat u geïnteresseerd bent.
- Als leerkracht kunt u de angsten van de kinderen in perspectief plaatsen, door te vertellen dat het normaal is om reacties te vertonen als ze zulke erge dingen hebben meegemaakt.
- Gebruik klassikale opdrachten om de kinderen de gelegenheid te geven om hun gevoelens te uiten en te beheersen (bv. tekenen, lezen, verhaal voorlezen).
- Versterk het gevoel van zelfredzaamheid.

Ouders betrekken

- Als leerkracht of hulpverlener kunt u de ouders wegwijs maken in het onderwijssysteem.
- Plan extra 'oudergesprekken', waarbij er ruimte wordt gemaakt om te bespreken hoe het gaat met het kind.

Relaties stimuleren

- Bereid de klas voor op de komst van een vluchtelingenkind.
- Wijs voor de eerste tijd een "maatje" aan.
- Benader de positieve kanten van verschillen. Bijvoorbeeld in taal of eetgewoontes.

Waarop letten bij signalering?

Ondanks goede begeleiding kunnen kinderen psychische klachten krijgen die van invloed zijn op hun gedrag en schoolprestaties. Het is van belang dat leerkrachten bij het signaleren van opvallend gedrag bij kinderen kunnen doorverwijzen. Daarnaast is het zaak dat leerkrachten hun eigen grenzen kunnen bewaken en ook de grenzen van de andere kinderen in de klas. Regelmatig overleg met collega's kan hierbij helpen.

Veel voorkomende problemen bij kinderen die een schokkende gebeurtenis hebben meegemaakt:

KINDEREN VAN 2 TOT 5 JAAR

- Overdreven afhankelijkheid
- Scheidingsangst
- Regressief gedrag
- Verlies van nieuwe vaardigheden
- Schrikken in de slaap

KINDEREN VAN 6 TOT 12 JAAR

- Slechte concentratie
- Rusteloosheid
- Leerproblemen
- Angst
- Lichamelijke pijnklachten
- Het naspelen van de trauma
- Agressiviteit
- Depressiviteit
- Regressief gedrag (bv. bed plassen)
- Slaapproblemen

TIENERS 12 JAAR EN OUDER

- Riskant gedrag
- Middelenmisbruik
- Zich terugtrekken
- Depressiviteit
- Lichamelijke pijnklachten
- Verslechtering schoolprestaties
- Slaap- en eetstoornissen
- Zelfbeschadiging

Wat te doen bij vermoeden van ernstige psychische klachten?

Verwijs kinderen bij een vermoeden van psychische problemen, in eerste instantie door naar een huisarts, bijvoorbeeld via de Remedial Teacher of intern begeleider.

Voor meer informatie over hoe de zorg in Nederland voor asielzoekers is georganiseerd:

<http://www.rzasielzoekers.nl/home/zorg-voor-asielzoekers.html>

Wat te doen als de problematiek u zelf teveel aangrijpt?

Organiseer met mede-collega's en/of vrijwilligers uitwisselingen van ervaringen en overleggen. Bewaak uw eigen grenzen en geef deze duidelijk aan. Bespreek dit altijd met uw leidinggevende. Voor meer informatie over nazorg eigen personeel en vrijwilligers op opvanglocaties:

<http://www.arq.org/nl/pov/informatie>

Psychosociaal Ondersteuningspunt Vluchtelingen (POV) van Arq Psychotrauma Expert Groep

Hulporganisaties, gemeentes, scholen, GGD-en, zorgverleners en andere professionals kunnen voor consultatie en advies terecht bij het POV van Arq Psychotrauma Expert Groep.

Het POV is bereikbaar voor vragen over:

- Screening en diagnostiek; het signaleren van symptomen van traumatische stress, zoals Posttraumatische Stressstoornis (PTSS).
- Zorgkaart; hoe is de zorg georganiseerd, waar kan naartoe verwezen worden voor zorg.
- Interculturele communicatie; voor vragen over de verschillende culturele achtergronden van de vluchtelingen en welke effecten deze kunnen hebben op hun opvang.
- Vluchtelingen gezinnen en kinderen op uw school of in uw huisartsen praktijk: wat betekent dit voor u?
- Preventie; wat zijn veerkracht versterkende methoden om psychosociale problemen op langere termijn te voorkomen?
- Maatschappelijke onrust; voor vragen over de balans tussen goede opvang voor de vluchtelingen en de belangen van inwoners van gemeentes.
- Vragen naar aanleiding van deze handreiking.
- Trainingen en workshops voor leerkrachten die werken met vluchtelingen.

Het POV is te bereiken via T: 088 - 330 51 02 of E: pov@arq.org
<http://www.arq.org/nl/psychosociaal-ondersteuningspunt-vluchtelingen>

Overige informatie

Voor algemene informatie over de asielprocedure en cijfers:
<https://www.coa.nl>
<http://www.vluchtelingenwerk.nl/feiten-cijfers/cijfers>

Voor informatie over asielprocedures in gemeenten:
<https://vng.nl/onderwerpenindex/asiel/asielbeleid-en-integratie>
<https://www.opnieuwthuis.nl>

Tolken

Gebruik alleen professionele vertalers en wees terughoudend in het gebruik van familieleden als tolken. Vooral het gebruik van kinderen als tolken is sterk af te raden. Bij twijfel over de kwaliteit van de vertaling, geef dit aan bij de tolk.

TVcN Tolk- en Vertaalcentrum Nederland
<http://www.tvcn.nl>
T: 088 - 255 52 22

Concorde

<https://www.concorde.nl/tolk>

T: 020 – 820 28 92

Wat kunnen hulpverleners doen bij vermiste familieleden?

Als er sprake is van vermiste familieleden, dan kunnen mensen doorverwezen worden naar het Rode Kruis. Het Rode Kruis zet zich internationaal in om familie met elkaar in contact te brengen. Het is niet direct uw taak als leerkracht om dit op te pakken; medewerkers van Vluchtelingenwerk Nederland kunnen hierbij helpen.

Zie voor meer informatie over hulp bij vermiste personen:

<http://www.rodekruis.nl/hulp-wereldwijd/opsporing-en-contactherstel/doorverwijzen>

Contactgegevens Vluchtelingenwerk:

<http://www.vluchtelingenwerk.nl/>

Aanvullende informatie: hoe kunnen leerkrachten en scholen kinderen met oorlogservaring ondersteunen?

Kinderen met oorlogservaringen; Handreikingen aan leerkrachten en ouders:

<http://www.lowan.nl/>

Draaiboek vluchtelingenkinderen op school:

<http://www.kpcgroep.nl/kpc-groep/nieuws/po-vo-draaiboek-vluchtelingenkinderen-op-school.aspx>

Online-cursus Augeo 'Steun bieden aan vluchtelingenkinderen':
<https://www.augeo.nl/vluchtelingenkinderen>

Workshop

**Een vluchtelingenkind in de klas:
voor leerkrachten van basis- en
voortgezet onderwijs**

Arq Academy

Arq Academy organiseert workshops voor mensen die betrokken zijn bij de opvang van vluchtelingen (kinderen, gezinnen, alleenstaande minderjarige asielzoekers). Vluchtelingen hebben veel meegemaakt. Maar niet elke vluchteling raakt getraumatiseerd. Mensen hebben immers veerkracht. Welke omstandigheden hebben een positieve invloed op veerkracht? En hoe signaleer je als leerkracht dat het toch niet goed gaat en dat je moet doorverwijzen?

Doelgroep

(Teams van) leerkrachten van basis- en voortgezet onderwijs.

Lesinhoud

1. Introductie module (90 minuten)

In deze inleidende module staan de volgende onderwerpen centraal:

- Achtergronden bij de situatie van vluchtelingen, procedure en opvang;
- Versterken van veerkracht? Do's en don'ts;
- Signaleren dat er iets niet goed gaat;
- Wat is PTSS? Hoe herken je het in gedrag?;
- Wanneer en hoe verwijst je door? Naar welke hulpverleners?;
- Grenzen bewaken (van de getraumatiseerde student, de leerkracht en de klas).

2. Praktische toepassing in de klas (90 minuten)

Vervolgens worden praktische situaties in de klas besproken. Deze module is zeer interactief van opzet. Vanuit casuïstiek wordt ingegaan op de bovenstaande thema's.

Workshop met Open inschrijving

We verzorgen open workshops op woensdagen van 13.30 - 16.30 uur bij Arq Academy in Diemen. De eerstvolgende beschikbare data zijn: **4 mei en 15 juni 2016**. De kosten voor de open inschrijving workshops zijn € 50, - p.p.

U kunt zich aanmelden door een mail te sturen naar:

academy@arq.org of te bellen met 020 – 627 49 74 (Arq Academy).

Workshop op maat

Het is ook mogelijk om voor uw docententeam een workshop op maat te verzorgen. Na een intakegesprek zullen wij een voorstel doen afhankelijk van wensen over programma en locatie.

U kunt contact hierover opnemen via: academy@arq.org of bellen met 020 – 627 49 74 (Arq Academy).

Bent u geen docent maar heeft u wel interesse in een workshop over dit onderwerp?

Kijk dan eens op onze site, daar vindt u ons volledige aanbod van workshops en trainingen.

<http://www.arq.org/nl/arq-academy>